

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ter introductie

‘WE HEBBEN ECHT GENOEG IN DE achteruitkijkspiegel gekeken. Laten we weer door de voorruit kijken.’ Aldus waarnemend partijvoorzitter Liesbeth Spies tijdens het afgelopen CDA-congres op 27 november 2010 naar aanleiding van het debat over de evaluatierapporten van het CDJA en de commissie-Frissen. *Christen Democratische Verkenningen* kijkt wel in de achteruitkijkspiegel. Dit keer om beter zicht te krijgen op acht jaar kabinetten-Balkenende en hun drijfveren. Wanneer er *niet* meer gekeken wordt in de achteruitkijkspiegel, en alleen maar vooruit, levert dat ongelukken, opstoppingen en stilstand op. Sterker nog: het paradoxale gegeven doet zich voor dat vernieuwen en vooruitgaan vaak pas mogelijk worden door met een zekere hardnekkigheid steeds weer terug te keren naar het beginpunt. In concreto biedt de achteruitkijkspiegel voor politieke beginselpartijen het continue en noodzakelijke zicht op de principes, op datgene waar het ooit allemaal om begonnen was. Wanneer we dat niet meer voor ogen hebben, raken we de koers kwijt en kunnen we *overall* terechtkomen, om het even waar de politieke wind ons brengt.

* * *

Met het terugtreden van Jan Peter Balkenende uit de politiek is een politiek tijdperk afgesloten. In *De Balkenende-balans* proberen we terug te kijken op dat tijdperk. Deze terugblik is in vier delen georganiseerd. In het eerste, algemene deel is de kernvraag wat Balkenende ziet als hij in de achteruitkijkspiegel kijkt. Paul Schnabel geeft een fraai tijdsbeeld van het eerste decennium van deze eeuw en Alexander van Kessel plaatst de kabinetten-Balkenende mooi in parlementair-historisch perspectief. Maar de enige die deze vraag vanuit persoonlijke ervaring kan beantwoorden is Balkenende zelf. Hij werd door de kiezers in 2002 omarmd als degene die de door Pim Fortuyn geproclameerde ‘puinhopen van Paars’ ging oprui-

men. Welke balans maakt Balkenende op van zijn regeerperiode? Wat is gelukt, wat is minder geslaagd te noemen?

* * *

In het tweede deel steken we dieper in op de ideologische beginselen achter de sociaaleconomische en maatschappelijke hervormingsagenda van Balkenende. Heeft het normen-en-waardendebat misschien te weinig vervolgd gekregen, zoals Theo Boer meent? Is de malaise van het middenveld na verregaande staatsbemoeienis en ‘vermarkting’ niet zodanig dat het feitelijk in belangrijke mate is ‘verdampt’, zoals Wim van de Donk schrijft? Is ‘de diepte van de sociaal-culturele crisis onderschat’, zoals medeherbronners van het eerste uur Ab Klink en Lans Bovenberg betogen in een interview met CDV?

* * *

Het derde deel staat geheel in het teken van de evaluatie van het daadwerkelijk gevoerde beleid. We doen dit aan de hand van verschillende wetenschappers die, met een zekere distantie van partijpolitieke belangen, in staat moeten worden geacht tot een onafhankelijk oordeel. Wat is in de Balkenende-jaren bereikt en welke lessen voor de toekomst trekken zij? De beleidsterreinen die achtereenvolgens aan de orde komen zijn: integratie en migratie, buitenland, duurzaamheid, sociale zekerheid, zorg, innovatie en fiscaal beleid. Over het algemeen is er lof voor de hervormingen op het gebied van de sociale zekerheid en de zorg. Maar er zijn ook waarschuwingen. Zo zal, als er niet wordt ingegrepen, ‘de AWBZ de WAO van de eenentwintigste eeuw worden’, aldus Wim Groot en Henriëtte Maassen van den Brink.

Sommige hervormingsagenda’s hadden het buitengewoon lastig om over de schaduw van de tijdgeest heen te springen. Afgaande op die stemming heeft Nederland bijvoorbeeld te maken met ‘massa-immigratie die Nederland overspoelt’. De bijdrage van Han Entzinger laat zien hoezeer beeld en werkelijkheid elkaar op dit terrein in de weg zitten. ‘De feiten geven nauwelijks aanleiding voor termen als “massa-immigratie”.’

De bijdrage van Jan Paul van Soest laat zien hoezeer zijns inziens de noeste inspanningen van Van Geel en Jacqueline Cramer welhaast in onvruchtbare bodem moesten landen: ‘Het verhaal van het milieubeleid door de achtereenvolgende kabinetten-Balkenende begint op de dag die Nederland diep schokte, 6 mei 2002, de dag dat Pim Fortuyn werd vermoord. Alleen al door die daad, door een dieren- en milieuactivist, was het ondenkbaar dat het milieubeleid in de periode daarna een hoge vlucht zou nemen.’

* * *

In het vierde deel blikken we terug met twee ministers en een staatssecretaris die in de Balkenende-jaren uitvoering hebben gegeven aan de

hervormingsagenda: Ernst Hirsch Ballin, Aart Jan de Geus en Pieter van Geel. Afgaande op hun analyse zal het steeds moeilijker én noodzakelijker worden om goed vooruit te kijken op basis van beginselpolitiek, en perspectief te bieden. De wijze waarop bijvoorbeeld de aanbevelingen van de commissie-Bakker, over de inrichting en toerusting voor de arbeidsmarkt in 2020-2030, zijn genegeerd, is hiervoor tekenend. Hirsch Ballin: ‘Voor mensen met een kortetermijnnoriëntatie in de politiek was dat een oninteressant document. Je kon er niet in de krantenkoppen van de volgende dag of in de tweets van dezelfde dag furor mee maken. Dit soort onderwerpen vergen politieke moed om door te pakken.’

Maar als deze uitgave één ding duidelijk maakt, dan is het wel dat vooral deze langetermijnnoriëntaties de politiek en samenleving vooruit hebben geholpen. Het is mij een waar genoegen geweest om samen met wetenschappers, politici, collega’s en redactieleden van *Christen Democratische Verkenningen* een bijdrage te hebben mogen leveren aan het voltrekken en op schrift stellen van die vooruitstrevende denkbewegingen.

Jan Prij, redactiesecretaris *Christen Democratische Verkenningen*

VERTREK REDACTIESECRETARIS JAN PRIJ

Jan Prij vertrekt bij CDV. Achter die korte mededeling gaat een ingrijpende verandering schuil.

Drs. J. Prij, onze onvolprezen redactiesecretaris, heeft besloten zich anders, op werk buiten het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA te oriënteren. Dat zal ook *Christen Democratische Verkenningen* niet onberoerd laten. Als redactiesecretaris sinds 2002 heeft Jan – een intellectuele duizendpoot: econoom, filosoof, lekenpreker, scribent – een groot stempel gezet op ons blad. Verschillende, veelgeprezen themanummers kwamen onder zijn handen tot stand, aan andere uitgaven werkte hij mee op een manier waaraan zich de goede redactiesecretaris laat herkennen. Dat CDV geworden is tot een gerespecteerd, veelgelezen politiek tijdschrift is niet in de laatste plaats aan Jan Prij te danken.

De redactie wil Jan bedanken en hem alle goeds voor de toekomst toewensen. Wij gaan zonder hem door.

Jan Schinkelshoek, voorzitter van de redactie van *Christen Democratische Verkenningen*